

نگاه دقیق اسلام به عوامل رشد

از دیدگاه اسلام وجود فطرت، مسلم و قطعی است. انسان بر اساس فطرت الهی خلق شده و دین اسلام هم دین فطرت است و به همین دلیل باقی و همیشگی است.

نگاه دقیق اسلام به عوامل رشد/ شقاوت و سعادت انسانها در کجا تعیین می شود؟
از دیدگاه اسلام وجود فطرت، مسلم و قطعی است. انسان بر اساس فطرت الهی خلق شده و دین اسلام هم دین فطرت است و به همین دلیل باقی و همیشگی است.
عوامل موثر در رشد از دیدگاه اسلام

برای آنکه رشد و تربیت انسان به طور صحیح عملی شود و انسان در این مسیر با موانع و ناسازگاری هایی روبه رو نشود، اسلام توجه به عوامل و اصول زیر را ضروری می داند:

- رشد و تربیت انسان باید بر اساس فطرت صورت گیرد.

از دیدگاه اسلام وجود فطرت، مسلم و قطعی است. انسان بر اساس فطرت الهی خلق شده و دین اسلام هم دین فطرت است و به همین دلیل باقی و همیشگی است.

قرآن در این باره می فرماید حقگرایانه روی به دین آور، ملازم سرشت و فطرتی باشید که خداوند مردم را برآن سرشته است (آری این آفرینش خداوند است) و آفرینش خدا را دگرگونی و تبدیلی نیست. وظیفه اصلی پیامبران الهی که بزرگترین مربیان بشر و متخصصان رشد هستند، بیدار کردن و به کار انداختن همین ویژگیهای فطری انسان است.

حضرت علی (ع) می فرماید: خداوند پیامبران خود را برانگیخت و پیامی میان مردم فرستاد تا بشر را به ادای پیمان فطرت و نعمتهای فراموش شده خدا را یادآوری کنند و با فعالیتهای تبلیغی خود نیروهای نهفته عقل (استعدادهای پنهان) مردم را برانگیزد و به کار اندازد.

فطرت چیست و خصوصیات آن کدام است؟ فطرت همان سرشت انسان است و پیداست که سرشت، اکتسابی نیست. کلمه فطرت با گزینه از این نظر تفاوت دارد که نخست از گزینه آگاهانه تر است؛ انسان آنچه را که می داند، می تواند بداند که می داند.

انسان یک رشته فطریاتی دارد که به آنها آگاه است؛ به علاوه گزینه در محدوده امور مادی و حیوانی است، در حالی که فطرت مربوط به مسائلی است که ما آنها را امور انسانی (برتر از امور حیوانی) می نامیم. از دیدگاه اسلام، انسان در جنبه های شناختی و قلبی و عاطفی، خصوصیات فطری دارد. انسان در بعد شناختی، بعضی چیزها را به وسیله فطرت خود دریافته است. اصول تفکر انسان که در همه مشترک است فطری است. فروع و شاخه های آن اکتسابی است زیرا انسان در دانستن اصول تفکر نیازمند به مقدمات و قیاس کردن یا نتیجه گرفتن نیست، یعنی ساختمان فکری او به گونه ای است که آن مسائل وقتی عرضه شود، نیاز به استدلال و برهان ندارد و قابل فهم است. در ابعاد گرایش و عاطفی نیز انسان فطریاتی دارد.

- عوامل ارثی(قبل از تولد) و تاثیر آنها در رشد

اسلام به عوامل ارثی و تاثیر آن در رشد انسان توجه خاصی دارد و مجموعه عوامل قبل از تولد از قبیل نحوه انتخاب همسر، زمان ازدواج، زمان تشکیل نطفه و تاثیر عوامل ژنتیکی، ایام بارداری، هنگام تولد و زمان زایمان را در رشد و سلامت جسمی و روانی انسان موثر می داند و به آنها عنایت دارد.

در این مورد به چند حدیث اشاره می شود: پیغمبر اکرم می فرماید: ببینید نطفه خود را چه محلی قرار می دهید زیرا "عرق" به طور پنهانی عمل می کند. در این حدیث، پیامبر نسبت به اینکه نطفه در کجا قرار داده می شود به عبارت دیگر کدام همسر برای داشتن فرزند انتخاب می گردد، هشدار داده است و عرق (یا به اصطلاح امروزی ژن) را به عنوان عاملی که بسیار پوشیده و پنهان عمل می کند، معرفی کرده است.

امام حسن مجتبی (ع) می فرماید: اگر در موقع آفرینش و لحظه انعقاد نطفه، دل آرام، گردش خون طبیعی و بدن خالی از اضطراب باشد، فرزند علی القاعده به پدر و مادر خود مانده است. به طور کلی می توان گفت که اسلام، دوران قبل از تولد را از عوامل موثر و مهم در رشد انسان به شمار می آورد تا آنجا که اصولاً دوران جنینی را عامل تعیین کننده در سعادت و شقاوت فرد معرفی می کند. پیغمبر اکرم (ص) می فرماید: شقاوت انسان بدبخت و سعادت انسان خوشبخت در شکم ما تعیین می شود.

توجه اسلام به تفاوت های فری در رشد و تربیت افراد

از دیدگاه اسلام، افراد بشر خصوصیات و استعداد های متفاوت دارند و هرکس از توانایی و ظرفیت معینی برخوردار است. پیغمبر اکرم (ص) می فرماید: مردم معدن هایی هستند مانند معادن زر و سیم (و طبیعتاً با یکدیگر متفاوتند).

بنابراین اسلام وجود تفاوت های فردی را به عنوان یک امر مسلم و ضروری می پذیرد و آن را لازمه زندگی بشر می داند. اسلام در مورد رشد و تربیت کودکان نیز توجه به اصل تفاوت های فردی را مورد تاکید و اهمیت قرار می دهد و آن را از صفات خوب والدین به حساب می آورد.

پیغمبر اکرم (ص) می فرماید: خدای رحمت کند کسی را که در نیکوکاری و نیکی به فرزندش کمک می کند. سوال شده چگونه فرزند خود را در نیکی کمک کند؟ فرمود: آنچه در توانایی کودک است و برایش میسر است، از او بپذیرد و آنچه انجام دادنش برای کودک دشوار و طاقت فرساست از او نخواهد و او را به گناه و طغیان و کارهای احمقانه وادار نکند.

البته هدف اسلام این نیست که کودک در یک فضای تربیتی ساختگی و بدون دغدغه خاطر تربیت شود و فقط با جنبه های خوشایند و شیرین زندگی آشنا باشد، زیرا زندگی واقعی نوش و نیش و فراز و نشیب های فراوان دارد و کودک را باید تا اندازه ای با آنها نیز آشنا کرد تا وقتی بزرگ شد بتواند در مقابل ناملازمات و سختیها، تحمل و صبر داشته باشد.